

KAREL IV.

Tajný deník

Josef Bernard Prokop

KAREL IV.

Tajný deník

KAREL IV.

Čajný deník

Josef Bernard Prokop

Libri
FORTUNA

Karel IV. – Tajný deník

Copyright © Josef Bernard Prokop, 2014
Czech edition © Fortuna Libri, Praha 2014

Vydalo nakladatelství Fortuna Libri.

www.fortunalibri.cz

Odpovědný redaktor Ivo Železný.
Obálku navrhl Milan Sládek.

První vydání.

Všechna práva vyhrazena

Žádná část této publikace nesmí být reprodukována,
ukládána do informačních systémů nebo rozšiřována
jakýmkoli způsobem, ať už elektronicky, mechanicky,
fotografickou cestou nebo jinými prostředky
bez souhlasu majitele práv.

ISBN 978-80-7321-827-0

Knihu věnuji těm, bez nichž by nevznikla a nespatřila světlo světa:

mému synovi Josefovi
mojí mamince
Míle a jejím rodičům
Václavu Hradeckému
Evě Kaiserové

a samozřejmě
císaři Karlu IV.,

za to, že byl a byl jaký byl a tím čím byl a čím je pro nás dodnes.

Předmluva přepisovatele

Před několika lety se mi jeden dobrý přítel svěřil se svou velkou starostí. Když se kdysi zúčastnil restauračních prací na Karlštejně, našel tam za zvláštních okolností ukrytý rukopis, který – snad ze zvědavosti, snad z pocitu vlastnictví nálezce – neodevzdal a zatajil.

Po letech se v něm hnulo svědomí a požádal mě, abych tento rukopis po jeho smrti předal veřejnosti. Není podstatné, kdo byl ten muž, jak se jmenoval a čím byl. Důležité, a to převratně důležité, je, že pisatelem rukopisu byl panovník Karel IV.

Do ruky se mi dostal jeho vlastní životopis – ne už dávno známý spis *Vita Caroli*, ale jeho soukromý životopis, jakési paměti, svitek pergamenů, na které si císař skicoval své myšlenky i nejhlubší pocity. A nadto – psal si je česky! Důvody, proč „Paměti“ ukryl, sám jmenuje v textu, takže nemusím nic vysvětlovat.

Rukopis byl prý důmyslně schovaný v kapli sv. Kateřiny, kde údajně král Karel často pobýval – prý i po několik dnů – na modlitbách a rozjímání. Karel ho tam buď ukryl sám, anebo za pomoci některého věrného služebníka. Rukopis tam šťastně přežil všechny doby – války, drancování, i přestavby...

Svému osobnímu životopisu svěřil Karel myšlenky, které nemohl napsat do životopisu oficiálního, ani nikomu sdělit.

Po více než šesti stoletích můžete i vy jako zázrakem listovat stránkami, které snad měly zůstat utajeny veřejnosti, ale řízením osudu spatřily opět světlo světa. Snad vám to dá i nový pohled na císaře Karla IV., Otce vlasti, i na dobu, ve které žil.

Psáno v kapli sv. Kateřiny na hradě Karlštejně

V den svatého Václava, mého předka

Moji nepřátelé a ti, kteří mě neznají, o mně tvrdí, že jsem morous, příliš pobožný, a že nemám rád veselou zábavu, kratochvíli. Přesto myslím, že se mýlí. Musím se v duchu často smát:

Všichni mají za to, že tady v kapli trávím čas jenom modlením a zbožným rozjímáním. Dokonce i moje drahá Alžběta, čtvrtá moje žena, mě proto má za podivína. A přece by stačilo trochu přemýšlet.

Je to pravda jen napůl: modlím se k našemu Pánu jako každý dobrý křesťan a občas rozjímám nad svými hříchy. Většinu času ale vzpomínám na věci minulé, hodnotím přítomnost a připravuji budoucnost. Nikoho nenapadlo, že já, snad nejbohatší muž v Evropě, mám něčeho nedostatek. A ještě více by se podivili, protože to mají i ti nejchudší, jen císař ne. Je to klid a soukromí.

A tady ho mám dost a dost. Poručil jsem pod trestem, aby mě rušili jenom kvůli opravdu důležitým věcem. A nikdo se neodvážil rušit císaře, pokud to výslovně nařídil.

Jak je vidět, císařská důstojnost má i své světlé stránky. Co mi chybí? Otvorem ve dveřích mi sem podávají, jak jsem nakázal, jídlo, olej do lampy a další potřebné věci.

I v těchto dnech jsem vyhledal samotu této kaple, protože stojím před několika důležitými rozhodnutími a moje vůle musí být opřená o zralou úvahu. Jako člověk, který byl do politiky i vědy uváděn moudrými, zvykl jsem si podle jejich rady učit se z chyb svých

i chyb druhých. Samota kaple mi dala dobrý nápad – rozhodl jsem se nechat těm, kteří přijdou po nás, svědectví o svém panování i o sobě samém. Víím, že jsem něco podobného udělal ve svém Vlastním životopise, který spatřil světlo světa už před lety, ale co předkládáme druhým jako císař, není stejné jako co píšeme za sebe samé. Co píšeme jako Karel, nepíšeme jako Karel IV. A tak jsem se rozhodl svěřit své myšlenky a vzpomínání pergamenu. Nedávná setkání mi dala i hlubší smysl pro vše, co se stalo, co jsem dělal, udělal nebo neudělal. Myslel jsem, že mi vše z minulosti bylo otevřeno, ale musím přiznat, že jsem se mýlil – mnohé mi po desítky let zůstalo ukryto.

Proč nás vlastně Bůh stvořil? Po čem toužíme všichni, od oráčů až po císaře? – po dědicích. A když nám je Bůh dá, nastanou nové strasti a potíže.

Moji potomci, které jsem zplodil, možná nebudou vždy dobře chápat, proč jsem udělal, co jsem udělal, a tak jsem jim sepsal vše, co jsem považoval za nezbytné. Až budou moje spisky číst, nebudu už asi císařem, nebudu už mezi živými. Ale co zůstává? Naše nesmrtelná duše a to, co jsme vytvořili, co jsme svěřili papíru, anebo co po nás v povědomí lidí zůstává. Protože my zmizíme, ale písmem žijí naše myšlenky po věky.

Chtěl jsem z hříšné pýchy a ke své oslavě nechat zachytit své panování kronikáři. Bůh mě však za mou pýchu potrestal a dal mi nahlédnout do nepříjemného poznání: seznal jsem, že ačkoliv je moje říše velká, nenajde se v ní muž, který by splnil má očekávání. Margnola, František, opat Petr a několik dalších si zkusilo tento nevděčný a složitý úkol s větším či menším úspěchem.

Je to snad Boží výzva, aby zprávu o vládě v mých zemích podal ten, který je za ni odpovědný a který se chce tímto vyprávěním neskromně zvěčnit? Předchozí kronikáři riskovali pouze mou nevůli. Neobstáli.

A teď jsem se rozhodl zkusit to i já. Obstojím? Nebo se zařadím mezi ty, kteří dokážou jen zaznamenat důležité a nedat pozorným číst mezi řádky, nedat zvědavým a toužícím po poznání minulého

nahlédnout do všeho důležitého, tak, aby pochopil, kam se ubíraly mé myšlenky a snažení?

V mém věku už je opravdu na co vzpomínat, všude jsou nové tváře, a já jsem už starý. Téměř všichni, které jsem měl rád, už jsou na druhém břehu, tam, kam se jednou svezeme s Cháronem všichni bez rozdílu.

V poslední době myslím často na svou matku, krále Karla, Blanku, svého otce Jana a mnohé jiné. I císař má právo cítit se někdy sám a v myšlenkách si přivolat události dávno minulé a sobě drahé bytosti, které už jsou v Božím království. Proto jsem se rozhodl s Boží pomocí sepsat, co se v této zemi i v Evropě událo za mého života – a vlastně i co mému narození předcházelo. Pokud má být ukryt navěky, ať se tak stane, je to Boží vůle.

~~Carolus, Dei Gratia...~~

ne, prostě

Karel, král český

Kapitola první

ení to dlouho, co jsem se stal potřetí vdovcem – a před několika dny počtvrté novomanželem. Považoval jsem se za proklatce – měl jsem už tři ženy, tři ženy, které jsem miloval, a všechny mě předešly. Ta třetí mi dala, po čem jsem nejvíce toužil – následníka trůnu.

Měl jsem už tři ženy a všechny mě předešly. Tři krásné a oddané ženy. A přesto byla každá jiná.

Nyní mám pojmout dívku, která mě skoro jistě přežije a která stárnoucímu muži omladí krev. Zahýbala mým srdcem stejně lehce jako prý ohýbala podkovy a zbroje vojáků.

Ještě teď se mi tlačí slzy do očí, když si vzpomenu na Annu, mou mladičkou Annu, která mi dala to nejcennější, co může žena i královna svému muži dát – syna, dědice, nástupníka. Byla tak křehká a zranitelná. Dodnes si vyčítám, že jsem se měl spokojit s jedním a nepokoušet Boží trpělivost dalším potomstvem. Tak se i stalo, že jsem nejenom nic nezískal, ale navíc dvakrát ztratil. Měl jsem pocit, jako by zemřel i kus mne samého – jako by to byl úskok skrytého nepřítel, jemuž se nedá uniknout. Jsem, myslím, dobrý křesťan, ale jak se máme bránit pochybám, které vždy po velkých ranách osudu přijdou.

Ta čtvrtá – pergamenu to mohu svěřit – je jiná než všechny předchozí. Mladá, krásná, kypící životem, avšak nepokorná a plná vzdoru a sebejistoty, o které ani nevím, kde pramení, a ze které jde mráz i žár.

Ale jak už to bývá, i velké rány osudu s sebou někdy přinášejí i něco dobrého. Nebýt jistých událostí, nikdy bych se asi nerozhodl sepsat, co jsem chtěl sdělit, a nechal bych pergamen svým kronikářům.

A tak, můj synu, kterému především dávám svůj spis jako oporu před nepřízní i sebou samým, neváhej nahlédnout do mého vzpomínání a pouč se z chyb a omylů svého otce i jiných.

Pamatuj, že proti Boží vůli jsou všichni lidé bezmocní a císař je přes veškerou svou moc také pouze člověk. Vše, co se odehrává, co Bůh sesílá, má svůj smysl. Nemusíme tomu věřit, ale musíme to přijímat, brát na vědomí a smířit se s tím. Což však neznamená, že k tomu všemu nemůžeme alespoň nepatrně přispět.

Ztratil jsem matku, otce, tři manželky, několik dětí, ale proč právě Anna nechala v mém srdci takovou propast? Tu otázku jsem si pokládal téměř stále. Jako bych měl ve své hlavě tmavý mrak, který mi nedovoloval myslet na cokoliv jiného a radovat se. Císař v tyto dny navíc nemá to, co je dáno poslednímu z jeho poddaných, polibek Morfeův, jak by řekl básník.

Potěšilo mne, že jsem v ty dny pocítil přátelství svých nejbližších rádců s otcem Arnoštem v čele. Snažili se, seč mohli, potěšit svého císaře a přivést ho na veselejší myšlenky. Jan z Michalovic, Jan a Beneš Vartemberkové, Jaroslav a Štěpán ze Šternberka... a nemohu zapomenout na svého bratra Jana Jindřicha a pana Buška z Velhartic. Jsem a budu jim za to vždy vděčný.

Ale co jsou platní oddaní přátelé, když jsme obklopeni nepřáteli, když nevíme, odkud přijde další útok...

Moje neveselé úvahy přerušil hluk otevíraných dveří.

Očekával jsem příchod svého zpovědníka, ale jaké bylo moje překvapení, když jsem místo něj spatřil přicházet někoho jiného – jediný, kdo mohl vstoupit k císaři bez ohlášení v jakoukoliv hodinu, byl otec Arnošt, arcibiskup pražský. Netvářil se právě provinile.

„Promiň, že porušuji tvůj příkaz a ruším tě, měl bys vědět, že zvláštní posel přinesl zprávy od otce Dětricha z Magdeburku..., kdosi obesílá tvé spojence líbivými listy, kde tě haní a ostouzí...,

žádá je o podporu odboje proti králi a císaři. Připravuje komisi půdu pro jednání...“

Zhluboka jsem se nadýchl.

„Ale kdo je za těmi dopisy? Zase vévoda Rudolf?“

„Ještě netušíme, ale Dětrich to, doufejme, zjistí. Byla tam prý polská pečeť, avšak nejspíš nepravá. Možná za tím stojí král uherský, nebo někdo z poddaných polského krále.“

„Jak to víš?“

„Máme spolehlivé přátele na všech dvorech Evropy, do dopisu však nahlédnout nemohli.“

„Zjistí, kdo je sepsal, Arnošte, ať můžeme odbojníka potrestat.“

„Hovořili jsme o tom přece i s francouzským králem na Monzonu..., ty falešné listiny zasely pochybnosti...“

„Myslíš...“

„Ano, král ti přece radil co nejdřív najít nevěstu... Dokonce jeden z kurfiřtů nabídl svou sestru...“

Chvilí jsem přemýšlel, probíral možnosti.

„Bude to Rudolf, jsem si skoro jistý..., kdo jiný by se odvážil vystoupit s něčím podobným...“

„Jak je to dlouho, co mu začalo být jeho Rakousko malé a chtěl tvou říši?“

„Pár let, ale dostal přece za vyučenou...“

„Ty neznáš jeho povahu?“

„Myslíš, že nebude brát ohled na svou ženu?“

„On? Jen proto, že je tvou dcerou..., ne, Rudolf myslí pouze na jednoho člověka – na sebe samého.“

Už jsem měl vévody Rudolfa Habsburského právě tak dost. Když jsem ho posledně porazil, slíbil přece, že pro všechny dny skončí s odbojem.

„Jestli to bude on, skončujeme to s ním jednou provždy.“

Arnošt se zvedl k odchodu a pak, jako by si na cosi vzpomněl.

„Ještě něco, pane..., z Prahy za tebou přijel kanovník pražský Beneš Krabice a prosil mne, abych se za něj u tebe přimluvil..., chce, abys zhlédl jeho nové zápisy do kroniky.“

„Ať přijde zítra..., těším se na to..“

Ještě chvíli jsme s mým nejlepším přítelem a rádcem hovořili a pak nás přerušil příchod mého zповědníka.

Arnošt odešel z komnaty a já, poněvadž i přes svůj věk mám bystré uši, zaslechl známý hlas pana Buška a dalších mých přátel z královské rady. Měl jsem, myslím, šťastnou ruku při jejich výběru. Přišli si zřejmě ověřit, že jejich král se už vzpamatoval.

Druhého dne jsem pozval kronikáře Beneše, abych viděl, jak daleko je se zápisky, jež jsem mu uložil. Škoda, že nadšení s sebou nepřináší vždy dar nadání. Pan Beneš, dosti si jistý sám sebou, se vždy tvářil dotčeně, když jsem mu říkával své připomínky. Ale co jsem měl dělat? Jeho rod už od nepaměti dobře a oddaně sloužil českým králům, Benešův otec byl pomocníkem mého otce, i mne samotného.

Přikázal jsem sepsat nejdůležitější a nejpoučnější příhody z dob panování mého otce a mých časů. Beneš není prvním, ani z těch, kteří byli podobným úkolem pověřeni, ani z těch, kteří očekávání svého krále nenaplnili. Snad Bůh dá a já najdu konečně bytost tak mocnou pera, aby svěřila pergamenu vše, co císař bude žádat. Škoda, že nemohu dát obecně ve známost své vlastní zápisky.

Zasedání královské rady, na které jsem se vždy těšil, se protáhlo nečekaně dlouho. Nebylo však divu, byl znát každý den mého zanedbávání. Už byla tma listopadového dne, když jsem usedl ke knize. Byl to můj oblíbený Cicero, spis O povinnostech... jak je to dlouho, co jsem ho otevřel poprvé.

Jeho myšlenky mne vždy vyvedly z bludných kruhů. Otevřel jsem knihu a četl.

Je to zvláštní, že vždy, když naše dny nejsou šťastné, opíráme se o vzpomínky, ze kterých milosrdný čas odvál věci nepříjemné a nechal je navždy šťastnými...

Toho večera mi ale nemělo být čtení dopřáno. Po chvíli mi stráž ohlásila Václavovu chuť. Nechal jsem ji vpustit, zvědav, co mi nese.

Poklonila se, ale nebyla v ní žádná pokora. Pohlédla mi prudce do tváře.

„Pane, tvůj syn tě potřebuje...“

„Jak tomu mám rozumět?“

„Když ještě žila paní Anna, každého večera přišla za Václavem a neodešla, dokud neusnul. Teď, co tu není...“

„Mám snad já, císař, uspávat malého chlapce?“

„Vím, že to není zvykem, ale... je to přece i tvůj syn, pane...“

Mám děti rád, ale nejsem na ně zvyklý. Jsem císař, diplomat, válečník, žádná chůva. Žena viděla, že váhám, a tak přiložila polínko.

„Nemusel bys ho uspávat, pane, jenom přijít a chvílku s ním být.“

„A to mám, když můj syn třeba jen zapláče, přerušit jednání? Poslat pryč vyslance? Co když jsem mimo království? Od toho má přece služebné. Neusnadňuješ si snad tvou vlastní práci?“

„Ty dobře víš, jak jsem to myslela, pane.“

Chůvám obecně chybí jedna vlastnost a tou je pokora a úcta.

Ještě chvíli jsem vzdoroval a pak šel za onou ženou.

Jakmile mne malý Václav uviděl, pláč byl ten tam. Vyskočil a skočil mi do náručí. Nevěděl jsem dobře, co dělat, nerad bych mu ublížil nebo ho pustil. Tvářil jsem se asi dosti rozpačitě, protože jsem cítil, že chůva skrývá úsměv. Po chvílce však synek v mém náručí spokojeně a pravidelně oddechoval.

Vrátil jsem se do své komnaty, usedl a přemýšlel. Naše situace byla znepokojivá – obklopeni nepřáteli, se spojenci, kteří jsou daleko, a s poloprázdnou pokladnicí...

Náhle jsem však měl pocit, že temný mrak, který jsem od Annina odchodu měl v hlavě, odvál svěží vítr. Anna tu se mnou byla stále, ale jako krásná vzpomínka, jako polibek někdejšího štěstí a pohody.

Věděl jsem dobře, že království nemůže dlouho zůstat bez královny a syn bez matky.

A já bez ženy, neboť muž bez ženy a žena bez muže jsou každý jen polovina celé bytosti. Král i sedlák...

Jak se rozhodnout? Jak uvážit všechny možnosti?

Vstal jsem, otevřel truhlici a vytáhl dřevěné pouzdro, zabalené do hedvábného obalu. Vyňal jsem krabici a otevřel ji. Byly to starodávné šachy, které jsem kdysi dostal od svého učitele, o kterém se jistě ve svých vzpomínkách zmíním. Rozestavil jsem šachové figurky, ne však, jak bývá zvykem, ale po svém.

Bílý král a jeho poddaní pro mne, černí pro mé protivníky. Figurky, rozmístěné po všech koutech desky, mi pomohly, jako vždy. Po chvíli jsem už přesně věděl, co udělám.

Zasedání malé královské rady jsem svolal na druhý den večer. Všichni páni a rytíři, v čele s otcem Arnoštem, se sešli ve velké síni Karlštejna. Celkem sedm mužů, kteří jsou mi už po mnoho let přáteli a rádci.

V krbu praskal oheň a velká polena vydávala příjemné teplo. Vešel jsem do místnosti a všichni povstali. Usadil jsem se a vyčkával.

Otec Arnošt zahájil poradu.

„Pane, zprávy nejsou příliš dobré. Uherský král se už nadobro spojil s Rudolfem a vyčkávají pouze na postoj krále polského. Ten jistě nebude váhat a připojí se k nim, aby rozmnožil své državy a poškořil nás...“

„Anebo také ne...“

„Nerozumím...“

„Polský král má vnučku Alžbětu...“

„Ano, to přece víme, ale...“

„A kdo si vezme Alžbětu, bude přece spojencem krále polského, ne...?“

Páni byli očividně udiveni, jen Arnošt, který mne znal nejdéle a nejlépe, už zjevně věděl, oč půjde. Viděl jsem mu to na očích.

„... budu to já.“

V místnosti nastalo ticho. Pak se ozval pan ze Šternberka.

„Ale Alžběta přece patří do nepřátelského tábora...“

„Ano, a právě proto bude dobré zarazit klín mezi nepřátele.“ Můj bratr Jan Jindřich zavrtěl hlavou.

„Král polský nebude chtít...“ Arnošt s ním nesouhlasil.

„Pokud vím, nebyl nikdy Rudolfovi příliš nakloněný...“

„Ale to není totéž, tak by se mu postavil otevřeně nepřátelsky...“
namítl Vartemberk.

Arnošt zvedl s úsměvem ruku.

„Znám našeho krále už dlouho, vím dobře, že naše námitky pouze utvrzují jeho rozhodnutí. Je tu jediná otázka – kdo pojedě jako tajný posel do Krakova...“

Los padl na pana Burkhearta, věrného služebníka a dobrého přítele, který už mnohokrát vedl s úspěchem důležitá jednání. Vy-
bavili jsme ho ochrannými listinami a osobním listem k polskému králi.

Dny ubíhaly a po panu Burkhartovi nebylo ani památky. Dělal jsem si starost. Bylo podivné, že nebyl stále ještě zpátky, ať už s kladnou, či zápornou odpovědí. V sedle koně se pohyboval s rychlostí, která mu dělala čest.

Na Karlštejn jednoho dne dorazil rytíř Jan z Vratic a nechal se ohlásit s důležitou zprávou. Byl studený podzimní den, brzy se setmělo a vzduchem létaly velké vločky hrozícího sněhu. Pan Jan vešel a poklonil se. Právě jsem se radil s Arnoštem a panem Petrem Rožmberským. Viděl jsem, jak se na sebe udiveně podívali. Nebylo divu. Pan Jan kdysi stál v řadách těch, kteří se proti mně nepřátelsky postavili. A i když byl uzavřený mír, neměl mne v oblibě. Nebýval tudíž častým hostem u mého dvora. Svého času jsem ho sice pověřil několika poslánými, ale nebylo mezi námi té správné důvěry. Vyzval jsem ho, aby usedl a povídal. Sloužícímu jsem poručil, aby přiložil do krbu a přinesl víno. Bylo vidět, že pan Jan je unavený a zchvácený – musela to být opravdu důležitá zpráva.

Pan Jan oklepal sních a rychle se posadil. Neotálel a spustil.

„Viděl jsem, pane, tvého posla, pana Burkhearta, zajatého. Stalo se to, když jsem projížděl městem Turnovem... tvářili se, jako by byl jedním z nich, ale byl beze zbraně, to mne udivilo a sledoval